

***Asesõnade keegi, miski, kumbki* käänevormide
varieerumine eesti kirjakeeles**

Annika Pant

28.09.2018

Töö eesmärk

- Välja selgitada:
 - kuidas *gi-/ki*-liiteliste asesõnade muutmise norming on kujunenud;
 - missugused vormikujud ilmnevad veebilehtede korpuse etTenTen materjalist;
 - mil määral vastab asesõnade *keegi*, *miski* ja *kumbki* tegelik kasutus normingutele.
- Informeerida Emakeele Seltsi keeleteoimkonda nende sõnade tegeliku kasutuse andmetest.

Uurimisküsimused

- Uurimisküsimused
 1. Mis kujul esinevad asesõnade *keegi*, *miski* ja *kumbki* käändevormid tegelikus kasutuses?
 2. Mil määral normingud ja tegelik kasutus erinevad?
 3. Mis võib põhjustada nende vormide norminguvastast kasutust?
 4. Kuidas seostub vormide norminguvastane kasutus nende esinemissagedusega?

Hüpoteesid

- Hüpoteesid
 1. *gi-/ki*-liiteliste pronoomenite normingud ja kasutus erinevad korpusetekstides, mille hulgas on ka toimetamata materjali.
 2. Kõige rohkem norminguvastaseid vorme esineb *gi-/ki*-liiteliste asesõnade käänamisel terminatiivis, essiivis, abessiivis ja komitatiivis.

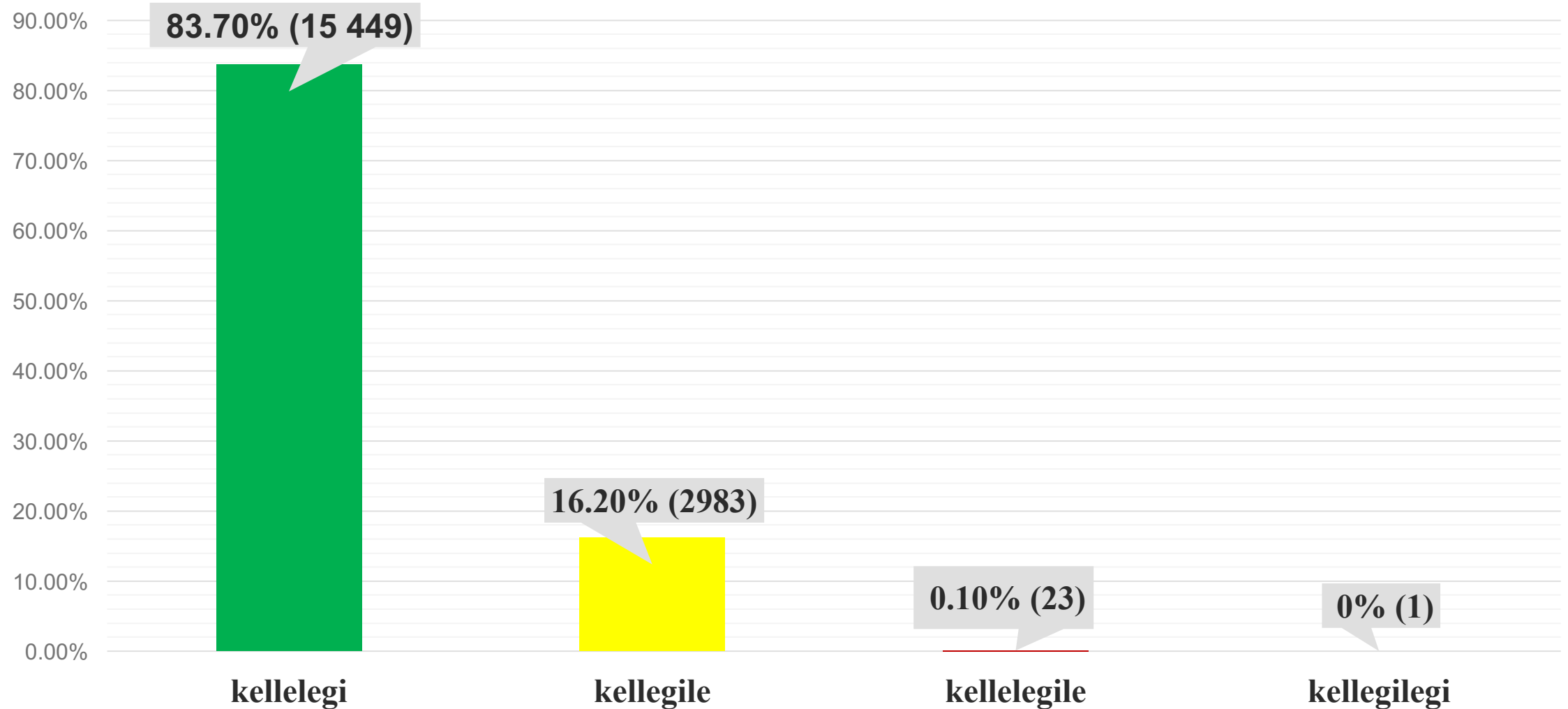

Uurimismeetod ja -materjal

- Uuritava materjali kogusin korpusest etTenTen.
- Kokku analüüsisin kombineeritud meetodiga 1126 lauset.
- Korpusest otsisin asesõnade normingupäraseid ja -vastaseid vorme nelja struktuurimalli (**TLgi**, **TgiL**, **TLgiL**, **TgiLgi**) alusel (v.a nominatiivi, genitiivi ja partitiivi vormid).

Struktuurimallide esinemus sõna *keegi* allatiivivormis

Näitelaused

- **TLgi:** Seda, et tegemist on võrdsete meeskondadega, pole vaja eriti *kellelegi* selgitada. (basket.ut.ee)
- **TgiL:** Panin tähele, et kui mõtlen *kellegile*, siis varsti näen teda unes. (pesa.ingliabi.ee)
- **TLgiL:** Kuna Krisi pole siin siis arvatakse, et olen üks või noh, teda ei ole ju siin ning ma ei räägi *kellelegile*. (blog.lelov.pri.ee)
- **TgiLgi:** – – – ning kui sa selguse saamiseks üritad *kellegilegi* helistada, ei võta keegi toru ega ei helista tagasi ka. (www.rada7.ee)

Liite senised käsitlused

- 12 kõige olulisema grammatika ja käsiraamatu järgi asetseb *-gi/-ki* alati sõna lõpus.
- *Keegi, miski, kumbki* käänamine on keelekasutajatele üle saja aasta raskusi valmistanud.
- Juba aastal 1917 olid levinud ka liidet topeldavad vormid (teine näide):
 - Ometi ei tee ta viha *kellegile* (kellelegi) hirmu. – J. Mändmets „Meri”
 - Mitte *millegistki* (millestgi) ei saa midagi. – J. Liiv „Elu sügavusest”

Liite senised käsitlused

- *gi-/ki*-liiteliste asesõnade käänamisse on kõige vabameelsemalt suhtunud Andrus Saareste:
 - Esitas „Eesti keele mõistelises sõnaraamatus“ võrdväärseina normingupärased ja sellised vormid, kus *-gi/-ki* asetseb käändelõpu ees.
 - Esitas vormid, kus *-gi/-ki* asetseb käändelõpu ees koguni esikohal, näiteks *ei anna seda kellegile e kellelegi*.
- Saareste tõstatas küsimuse, kas ainult üks vorm peab olema õige või võivad seda olla mõlemad.

Liite senised käsitlused

- Kõige kokkuvõtlikuma käsitluse liite kohta on esitanud Joel A. Nevis.
 - rõhutav *-gi/-ki*;
 - umbmäärastes asesõnades esinev *-gi/-ki*.
- Sõnades *keegi, miski, kumbki* on liitel umbmäärane tähendus.
- Liitub enamasti nende asesõnade tüvele, mistõttu on tuletusliide, mitte kliitik.

Keegi käändevormide kasutus

korpusetekstides

- Käändevorme esines 43 306 korral.
- Normingupäraseid vorme kõigis käänetes kokku 81,9%, neist enim translatiivis 96,1%.
- Norminguvastaseid vorme kõigis käänetes kokku 18,1%, neist enim abessiivis 80%.
 - Ma elan üksi, ilma *kellegita*, kõik mu ümber on muutunud nulliks, must ümbris, kedagi ei näe. (luuletus.www.ee)
- Sagedasim norminguvastane mall **TgiL**.

Miski käändevormide kasutus

korpusetekstides

- Käändevorme esines 21 421 korral.
- Normingupäraseid vorme kõigis käänetes kokku 92,9%, neist enim translatiivis 97,2%.
- Norminguvastaseid vorme kõigis käänetes kokku 7,1%, neist enim abessiivis 46%.
 - Varem sõin punapeeti ainult kas niisama keedetult ilma *millegita* või küüslauguga valmistatud salatina. (blog.maaleht.ee)
- Sagedasim norminguvastane mall **TgiL**.

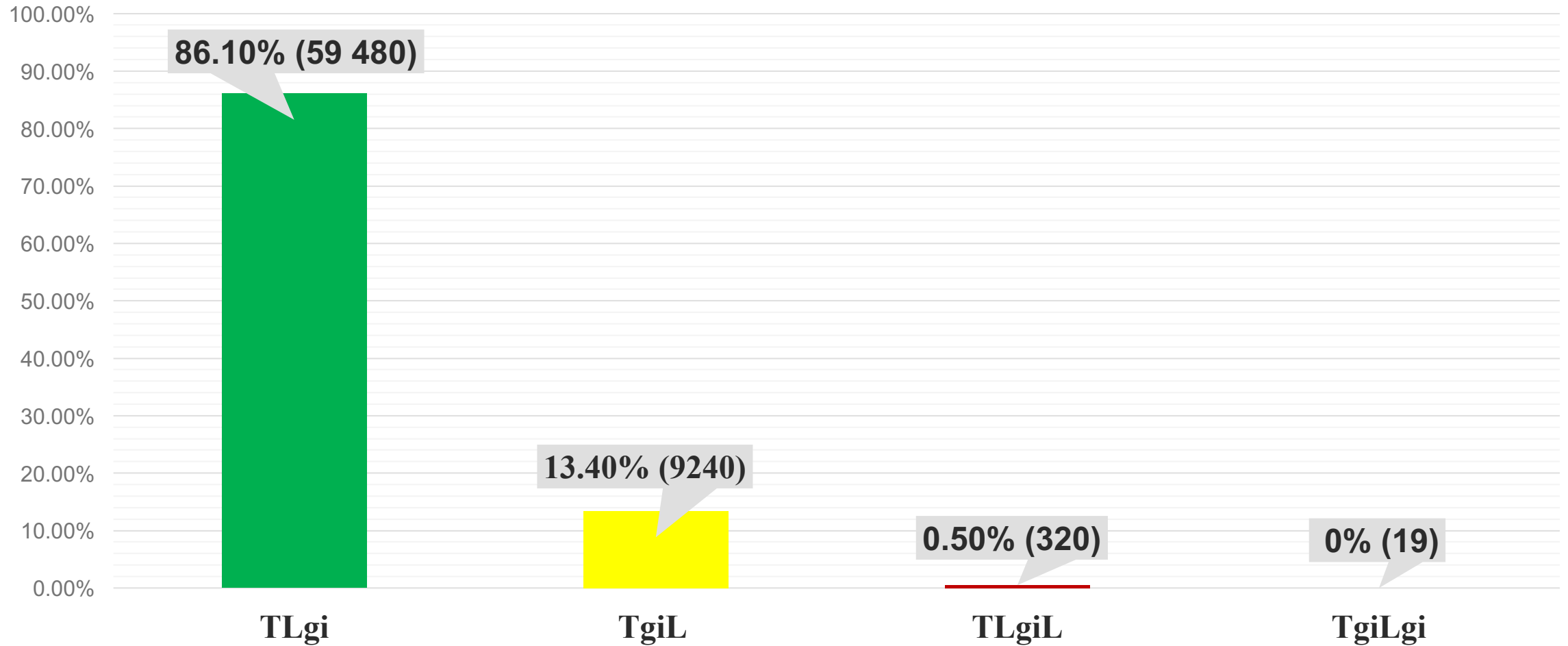
Kumbki käändevormide kasutus

korpusetekstides

Käändevorme esines 4332 korral.

- Normingupäraseid vorme kõigis käänetes kokku 94,8%, neist enim translatiivis, essiivis ja abessiivis – kõigis 100%.
- Norminguvastaseid vorme kõigis käänetes kokku 5,2%, neist enim terminatiivis 100%.
 - Tallinna lennujaam on vaid 20-minutilise autosõidu kaugusel, reisisadama ja raudteejaamani jõuab minna ka jalgsi - *kummagini* on vaid kilomeeter.
(www.carlsonwagonlit.ee)
- Sagedasim norminguvastane mall **TgiL**.

Sõnade *keegi*, *miski*, *kumbki* struktuurimallide esinemos kokku

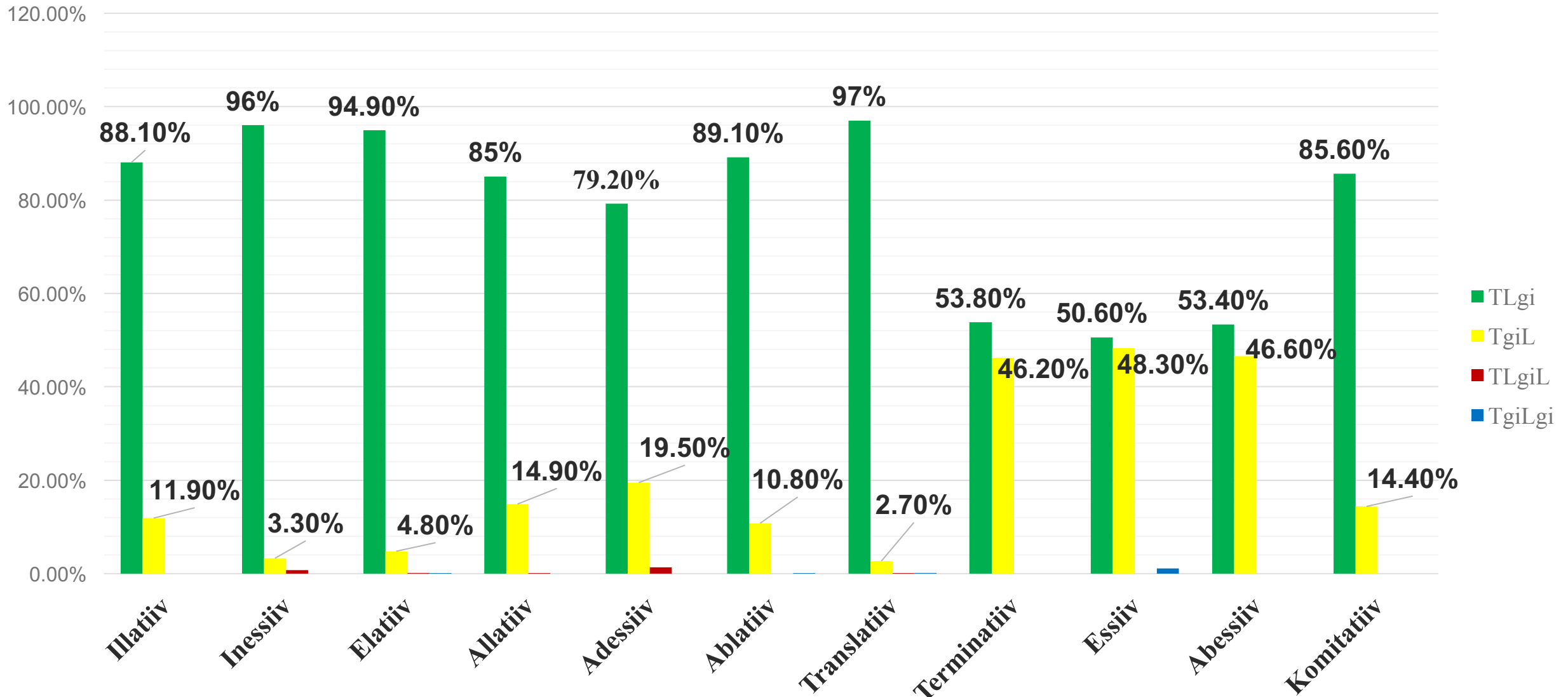

Tulemuste kokkuvõte

- Tegelikus kasutuses esinesid kõigis sõnades kõik neli struktuurimalli.
- Kõige rohkem esines kõigis sõnades nii eraldi kui ka kokku normingupäraseid vorme – kokku 86,1%.
- Norminguvastaseid vorme esines kokku 13,9% – ligikaudu iga kuues vorm moodustatakse norminguvastaselt.
- Norminguvastaste vormide kasutuse võimalik põhjus – keelekõnelejad tajuvad pronoomeneid *keegi*, *miski* ja *kumbki* leksikaalse tervikuna ning liidet sõnatüvesse kuuluvana.

Struktuurimallide osakaal käänete kaupa kõigis kolmes sõnas kokku

Tulemuste kokkuvõte

- *Keegi* ja *miski* esinemissagedus – mida väiksem on käändevormide esinemissagedus korpuses, seda suurem on norminguvastaste vormide kasutus.
- Hüpotees, et *gi-/ki*-liiteliste pronoomenite normingud ja kasutus erinevad korpusetekstides, leidis kinnitust.
- Hüpotees, et kõige rohkem norminguvastaseid vorme esineb *gi-/ki*-liiteliste asesõnade käänamisel terminatiivis, essiivis, abessiivis ja komitatiivis, leidis osaliselt kinnitust.

Kirjandus ja materjali allikad

- **Alvre, Paul 1980.** *gi*-liitelisist pronoomeneist. – Keel ja Kirjandus 9, 539–543.
- **Nevis, Joel A. 1984.** A Non-endoclititic in Estonian. Ohio: The Ohio State University.
- **Rull, Aado 1917.** Kaaslõpp *-gi* ja ta kidurad kaimud. – Eesti Kirjandus 2, 82–88.
- **Saareste, Andrus 1958.** Eesti keele mõisteline sõnaraamat I. Stockholm: Vaba Eesti.
- **EtTenTen;** <http://www2.keelevveeb.ee/dict/corpus/ettenten/about.html>. Vaadatud 29.03.2018